

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

FJÓRÐA AÐALDEILD

ÁKVÖRÐUN

UM MEÐFERÐARHÆFI

kæru nr. 46461/064:
Þorlákur Örn Bergsson o. fl.
gegn Íslandi

Mannréttindadómstóll Evrópu (fjórða aðaldeild), sem situr í deild hinn 23. september 2008 skpaðri

Nicolas Bratza, *forseta*,
Lech Garlicki,
Ljiljana Mijović,
Davíð Þór Björgvinssyni,
Ján Šikuta,
Päivi Hirvelä,
Mihai Poalelungi, *dómurum*,

og Lawrence Early, *ritara yfirdeildar*,

sem tekur til athugunar ofangreinda kæru, lagða fram 3. nóvember 2006, ákveður eftirfarandi að aflokinni umfjöllun sinni:

MÁLSATVIK

Kærendur eru Þorlákur Örn Bergsson, f. 1952, Guðjón Bergsson, f. 1939, Anna Sigríður Jóhannsdóttir frá Hverhamri, f. 1949, Knútur Bruun, f. 1935, Ásdís Gunnarsdóttir f. 1944, Sigurður Magnússon (f. 1948), Sigríður Stefánsdóttir, f. 1916, Sigurjón Gunnarsson, f. 1943, og Gunnar Sigurjónsson, f. 1966. Þau eru eigendur landa sem nefnd eru, í sömu röð, Hof, Hof I og II, og Litla-Hof, í Öräfum, og Hverhamar í Hveragerði. Þau telja sig einnig eiga landið Fjall, en það land er efni kæru þeirrar sem lögð hefur verið fram samkvæmt samningnum.

Enn annar kærandi er *Kvísker ehf*, einkahlutafélag stofnað samkvæmt íslenskum lögum, skráð til heimilis að Kvískeri í Örafum, og er framkvæmdastjóri þess Gisli Sigurður Jónsson, f. 1955, Örafum. Kæra félagsins samkvæmt samningnum lýtur að því, að það telur sig eiganda að helmingi lands er Breiðamörk heitir.

Lögmennirnir Ragnar Aðalsteinsson og Ólafur Björnsson, sem báðir starfa á Selfossi, eru í fyrirsvari fyrir kærendur.

A. Málavextir

Samkvæmt upplýsingum kæranda má taka atvik málsins saman á eftirfarandi hátt.

Hinn 1. júlí 1998 tóku gildi ný lög, nr. 58/1998, um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta, og eru þau hér á eftir nefnd „lögin frá 1998“. Fyrir gildistöku þeirra hafði verið litið svo á að allt land, sem ekki var undirorpið einkaeignarrétti, væri einskis manns eign, *res nullius*. Tilgangur laganna frá 1998 var að breyta þessu. Þannig var í 2. gr. þeirra kveðið svo á að íslenska ríkið væri eigandi alls lands sem ekki væri háð einkaeignarrétti. Enn fremur var samkvæmt 6. gr. sett á stofn nefnd, óbyggðanefnd, sem falið var að ákvarða mörk lands sem teljast skyldi í einkaeign manna eða lögaðila, og lands sem væri það ekki, og því í ríkiseign. Í slíkum tilvikum skyldi óbyggðanefnd einnig ákvarða hvort maður eða lögaðili ætti einhvern rétt til afnota af landinu.

Hinn 13. júlí 2000 tilkynnti óbyggðanefnd um þá fyrirætlun sína að taka til athugunar ákveðið svæði innan sveitarfélagsins Hornafjarðar. Birti síðan fjármálaráðgjafi kröfur íslenska ríkisins til alls lands sem hann taldi ekki til lands í einkaeign manns eða lögaðila.

Í málsmeðferð fyrir óbyggðanefnd héldu kærendur því fram að þeir væru eigendur hins umdeilda lands að lögum, þar sem

(i) landið væri þeirra eign og réttur þeirra verndaður af 72. gr. stjórnarskrár Íslands og 1. gr. viðauka 1 við samninginn,

(ii) landið hefði verið í einkaeign manna frá landnámi Íslands á 9. og 10. öld, og skilyrðum 2. gr. laganna frá 1998 væri því ekki fullnægt,

(iii) hvorki íslenska ríkið né aðrir hefðu nokkru sinni vefengt eignarrétt þeirra eða fyrri eigenda. Þvert á móti hefði íslenska ríkið fyrir gildistöku laganna frá 1998 margsinnis komið fram gagnvart kærendum og fyrri eigendum sem enkaeigendum landsins; til dæmis hefðu þeir greitt skatta af eignum sínum og haft skrifleg afsöl fyrir þeim, sem íslenska ríkið hefði viðurkennt, og

(iv) þeir sjálfir og fyrri eigendur landsins hefðu öldum saman nýtt sér hið umdeilda land á allan þann hátt sem raunhæfur var á hverjum tíma, svo sem með upprekstri til sauðfjárbæjar.

Til vara töldu kærændur sig hafa hefðað landið og þannig orðið eigendur þess.

Til þrautavara gerðu kærændur kröfu um að verða dæmdir eigendur að beitarrétti á hinu umdeilda landi.

Hinn 14. janúar 2003 komst óbyggðanefnd að niðurstöðu í samræmi við kröfur kærenda, og taldi að mörk almenninga og eignarlands á svæðinu skyldu fylgja jaðri Vatnajökuls eins og hann var við gildistöku laganna frá 1998, og að allt land ofan þeirra marka skyldi talið þjóðlenda og allt land neðan þeirra eignarland.

Íslenska ríkið bar síðan úrskurð óbyggðanefndar undir Héraðsdóm Austurlands, og krafðist þess að hið umdeilda land skyldi allt talið í ríkiseign í samræmi við 2. gr. laganna frá 1998.

Í dómi hinn 26. júní 2005 staðfesti héraðsdómur ákvörðun óbyggðanefndar. Enda þótt dómurinn teldi ekki sannað að kærændur hefðu beina eignarheimild að hinu umdeilda landi, þá væri skilyrðum fullnægt til að þeir teldust hafa hefðað það (2. gr. laga um hefð, nr. 46/1905).

Íslenska ríkið áfrýjaði dómi héraðsdóms til Hæstaréttar, sem með dómi upp kveðnum hinn 11. maí 2006 sneri við þeirri niðurstöðu héraðsdóms að kærændur hefðu öðlast eignarrétt að landinu fyrir hefð, en taldi að þeir ættu venjulegan beitarrétt á hinu umdeilda landi (5. gr. laganna frá 1998).

Hæstiréttur byggði úrlausn sína á eigin fordæmi frá 21. október 2004 (í máli nr. 48/2004). Samkvæmt þeim dómi var landeigendum ekki heimilt að nýta sér landamerkjabréf til að færa út land sitt eða önnur réttindi; landamerkjabréf dygði því ekki eitt sér, heldur yrði að styðja það öðrum gögnum til að sýna fram á eignarrétt.

Þannig taldi Hæstiréttur að hvað einn flokk varnaraðila snerti (sem kærændur tilheyrðu ekki) væri eignarréttur þeirra að tilgreindum hluta hins umdeilda lands studdur ákveðnum opinberum gögnum, auk landamerkjabréfs frá 1890. Þeirra á meðal var afsal sem eigendur gáfu út til menntamálaráðherra árið 1966 í tengslum við stofnun þjóðgarðs, og ákvörðun gerðardóms árið 1969 um mörk landskipta, þar sem stórum hluta hins umdeilda lands var úthlutað til eigendanna (án þess að ríkið, sem aðili að málinu, hefði andmælt eignarréttinum). Einnig var þar yfirlýsing Náttúruverndarráðs frá 1987, sem gefin var í tengslum við nýbýlisstofnun á svæðinu. Staðfesti Hæstiréttur því þá niðurstöðu héraðsdóms að krafa ríkisins gegn varnaraðilum skyldi ekki ná fram að ganga hvað þann hluta landsins snerti.

Hvað snertir kröfu hinna níu fyrstnefndu kærenda varðandi býlið Fjall tók Hæstiréttur til ítarlegrar athugunar allmanrgar heimildir, svo sem frásagnir í Landnámabók, gömlu íslensku handriti er lýsir nákvæmlega landnámi norrænna manna á Íslandi á 9. og 10. öld, máldaga Klemenskirkju á Hofi frá 1343 og 1570, færslur í vísitasíubækur biskupa frá

1641, 1706 og 1748, jarðabók Ísleifs nokkurs Einarssonar frá 1709, Jarðatal á Íslandi eftir Jón nokkurn Johnsen, útgefið 1847, gerðabók jarðamatsmanna í Skaftafellssýslum frá 1849, lögfestu eigenda Hofs frá 7. apríl 1851 og andmæli eigenda bæjarins Fells í Suðursveit við henni, og sátt sem síðan var gerð hinn 8. júní 1854 milli eigenda Hofs og Fells.

Hæstiréttur beindi einnig athygli sinni að gerðabók fasteignamatsnefndar Austur-Skaftafellssýslu árið 1916, þar sem eftirfarandi var tekið fram um Hof:

„Upprekstrarland á jörðin: Breiðamerkurfjall, sem er langt frá, upp af miðjum Breiðamerkursandi; umkringjt jökli. ... Rekafjörur á jörðin: Hofsfjöru og Tangafjöru, enn fremur Fjallsfjöru fyrir Breiðamerkursandi.“

Að auki hafði Hæstiréttur hliðsjón af landamerkjabréfi frá 1922, og setti fram eftirfarandi rök:

„Landamerkjabréf var svo gert fyrir Hof 15. júlí 1922, þar sem meðal annars sagði eftirfarandi: „Enn fremur á jörðin Breiðamerkurfjall alt og land á Breiðamerkursandi, að vestan eru mörkin sem hjer segir: Toppurinn á Miðaftanstindi á Breiðamerkurfjalli sem beri í skarðið á Eiðnatindi í sama fjalli.“ Þá sagði einnig: „Fjörur á jörðin þessar: ... Fjallsfjara milli þessara marka: Að vestan: Toppurinn á Miðaftanstindi á Breiðamerkurfjalli skal bera í skarð í Eiðnatindi á nefndu fjalli. Að austan: Hærri þúfan á Máfabygðum skal bera austan í Múlahöfuðið sem er fremst austan á Breiðamerkurfjalli og landamörk þau sömu.“ Landamerkjabréf þetta var áritað um samþykki að því er snertir „fjöru og landamörk milli Tvískerja og Fjallsland“ af Ara nokkrum Hálfðánarsyni, sem mun þá hafa verið hreppstjóri Hofshrepps, ásamt tveimur mönnum, sem sagðir voru „eigendur að $\frac{5}{6}$ í Kvískerjum“, svo og af nefndum Ara „að því er viðkemur eystri mörkum milli Fjallslands og Breiðamerkurlands“.

Í málinu liggja ekki fyrir aðrar eldri eða yngri þinglýstar heimildir um eignarrétt að landi þessu en síðastnefnt landamerkjabréf fyrir Hof frá 1922. Um sönnunargildi slíkrar heimildar er áður rætt í dómi þessum að því er varðar mörk eignarlands gagnvart öðru landi, en það sama verður einnig að eiga við um gildi landamerkjabréfs sem heimildar um hver fari með eignarrétt að landi. Þegar metið er hvort önnur atriði hafi komið fram, sem stutt geta tilkall stefndu í þessum þætti málsins til lands Fjalls, er þess að gæta að í málflutningi þeirra fyrir Hæstarétti var því borið við að kirkjan að Hofi hafi frá öndverðu verið bændakirkja og lotið þannig forræði jarðeigenda, en eignir hennar hafi lagst til jarðarinnar ekki síðar en 1916, þegar kirkjan sem slík varð eign sóknarinnar. Með því að þessu var ekki mótmælt af áfrýjanda verður að leggja að jöfnu áðurgreindar heimildir um eignarréttindi Hofskirkju og eigenda jarðarinnar í landi Fjalls.

Þegar heimildir um eignarréttindi að landi þessu eru virtar má álykta af fyrrgreindum máldögum fyrir Hofskirkju frá árunum 1343 og 1387 að hún hafi

eignast jörðina Fjall á þessu árabili og kann það að hafa gerst um það leyti, sem jörðin fór í eyði, svo sem getum hefur verið leitt að samkvæmt áðursögðu. Verður ekki annað ráðið af orðalagi yngri máldagans en að um beinan eignarrétt hafi verið að ræða að jörðinni. Eftir gerð hans liðu á hinn bóginn nærfellt tvær aldir þar til næsta fyrirbyggjandi heimild, Gíslamáldagi, var gerður. Þar var einskis getið um eignarréttindi kirkjunnar á Hofi að jörðinni Fjalli, en tekið fram að henni tilheyrði reki og önnur ítök að fornu fari. Áðurgreint orðalag í vísitásiubók Brynjólfs Sveinssonar frá 1641 verður ekki skilið á annan veg en að þar sé eingöngu rætt um ítaksréttindi Hofskirkju í landi Fjalls, sem hafi nánar tiltekið náð til fjöru ásamt beit í Fjallsfit og Breiðamerkurfjalli. Yngri vísitásiurnar tvær, frá 1706 og 1748, vísa í þá elstu um að Hofskirkja „eige“ Fjallsfit og Breiðamerkurfjall, auk réttinda yfir fjöru. Í ljósi þess að byggt var þar á efni elstu vísitásiunnar, sem ræddi í þessu sambandi um ítaksréttindi, er ekki unnt að líta svo á að í þeim yngri verði fundin sérstök stoð fyrir beinum eignarréttindum Hofskirkju. Í þeim efnun verður og að gæta að því að réttindin voru þar sögð varða tvo afmarkaða hluta landsins ásamt fjöru, en ekki landið í heild, svo sem legið hefði beint við ef jörðin sem slík hefði verið talin eign kirkjunnar. Líku marki er brennd umfjöllun um eyðijörðina Fjall í jarðabók frá 1709, þar sem þó sagði að „öll eign“ hennar hafi lagst til Hofskirkju, en af þeirri eign væri ekki annað eftir en Breiðamerkurfjall, sem umgirt væri af jökli og til lítilla nota, ásamt Fjallsfit og Fjallsfjöru. Þar sagði einnig um jörðina Hof að henni væri eignað „Fjall og Fjallsfit í Breiðármerkurlandi“ ásamt Fjallsfjöru, en eftir samhenginu verður ekki annað séð en að með fjalli hafi þar verið átt við Breiðamerkurfjall. Í jarðatali frá 1847 var vitnað til þess að í jarðabók frá 1805 hafi verið rætt um Fjall sem „eyðihjáleigu“ frá Hofi. Frásögn þessi getur vart haft teljandi heimildargildi þegar litið er til þess að af jarðabókinni frá 1709 er ljóst að hús og ræktað land að Fjalli var þegar á þeim tíma horfið og nýtt af öðru landi nánast engar, en af fyrirbyggjandi gögnum verður ekki annað ráðið en að jökull hafi eftir það gengið enn lengra fram á landið allt til loka 19. aldar. Þegar eigendur Hofs gerðu lögfestu 1851 var réttindum þeirra yfir landi Fjalls lýst meðal ítaksréttinda, en í samningi þeirra við eigendur Fells 1854 var rætt um að þeir fyrrnefndu skyldu „njóta alls“ í því landi “so langt vestur sem treista ser land ad helga.“ Síðastgreind orð geta ekki samrýmst því að verið sé að ræða um not af landi, sem háð sé beinum eignarrétti eigenda Hofs. Til þess er loks að líta að á árinu 1890 var landamerkjabréf fyrir Kvísker áritað fyrir eigendur Hofs um samþykki á fjörumerkjum, en ekki landamerkjum Kvískerja við Fjall, svo og að við fasteignamat 1916 var aðeins rætt um upprekstrarrétt Hofs í Breiðamerkurfjalli og réttindi yfir Fjallsfjöru, líkt og gert var í jarðamati 1849.

Þótt af öllu framangreindu megi telja nægilega sýnt að jörðin Fjall hafi komist í eigu Hofskirkju á tímabilinu milli 1343 og 1387, eru í meginatriðum engar haldbærar heimildir fyrir öðru en ítaksréttindum hennar eða eigenda jarðarinnar Hofs eftir þann tíma, allt þar til landamerkjabréf var gert fyrir Hof á árinu 1922. Ekki verður útilokað að á tímabilinu frá 1387 til 1570 kunni kirkjan að hafa ráðstafað jörðinni Fjalli, en haldið eftir réttindum til fjöru og

beitar. Hvað sem því líður verða heimildir frá því um 1570 og allt fram á þriðja áratug síðustu aldar ekki skildar á annan veg en að eigendur Hofs hafi sjálfir um margra alda skeið talið sig eingöngu njóta afnotaréttinda í landi Fjalls og hætt að telja sér beinan eignarrétt yfir því og gefið hann þannig upp, hafi ekki farið um hann á annan veg. Af þessum sökum getur landamerkjabréfið frá 15. júlí 1922 ekki talist færa haldbæra sönnun fyrir beinum eignarrétti stefndu í þessum þætti málsins að umræddu landi. Ekkert liggur fyrir til stuðnings því að þessir stefndu hafi farið með þau ráð yfir landi Fjalls, sem leitt gætu til beins eignarréttar að því fyrir hefð. Með því að aðrir hafa ekki kallað til slíkra réttinda yfir landinu og ekkert í gögnum málsins bendir til að það gæti á nokkurs færi verið, verður samkvæmt 1. gr. laga nr. 58/1998 að telja landið þjóðlendu, sem þó er háð rétti stefndu til hefðbundinna nota af henni sem beitarland, svo og rétti þeirra til fjöru, sbr. 5. gr. sömu laga. Um afmörkun þjóðlendunnar fer samkvæmt því, sem greinir í dómsorði, en í ljósi þeirra takmörkuðu afnotaréttinda, sem stefndu eru hér viðurkennd, er ekki ástæða til að tiltaka sérstaklega mörk hennar gagnvart þjóðlendu í jökli.“

Hvað snertir kröfu hins tíunda kæranda um hálf land býlisins Breiðamerkur tók Hæstiréttur málgögnin aftur til ítarlegrar athugunar, svo sem Njáls sögu (frá 13. öld), þar sem byggðar á Breiðarmörk er fyrst getið, Landnámabók, og máldaga Maríukirkju á Breiðá frá 1343 og 1387. Tók Hæstiréttur einnig fram að samkvæmt lögréttudómi frá 1646 virtist hálf landið hafa komist undir konung. Einnig var höfð hliðsjón af jarðabók Ísleifs nokkurs Einarssonar frá 1709, annars jarðatals frá 1805, Jarðatals á Íslandi eftir Jón nokkurn Johnsen frá 1847, gerðabókar jarðamatsmanna í Skaftafellssýslum frá 1849, áðurnefndrar lögfestu eigenda Hofs frá 7. apríl 1851 og hinnar eftirfarandi sáttar frá 8. júní 1854, afsals frá 1670 og annars afsals frá 7. mars 1857, sem útgefið var fyrir hönd Skálholtskirkju og landa af Vilhjálm nokkrum Finsen, sem sat embætti land- og bæjarfógeta, og afsals frá 31. maí 1891.

Hæstiréttur hélt áfram:

„Fyrir liggur í málinu landamerkjaskrá fyrir Fell, sem fyrrnefndur Eyjólfur gerði 1. maí 1922, en þar var landamerkjum og fjörumörkum að vestan lýst þannig að þau væru á nánar tilgreindum hreppamörkum. Eru það sömu merki og áður var getið sem austurmörk á landi Breiðármerkur. Landamerkjaskrá þessi var ekki árituð um samþykki vegna merkja við Breiðármörk. Þá liggur einnig fyrir „landamerkjaskrá milli Fells í Borgarhafnarhreppi og Breiðumerkur í Hofshreppi“, sem undirrituð var 13. maí 1922 af hreppstjórum beggja hreppa, Ara Hálfðánarsyni og Stefáni Jónssyni. Þar var merkjum lands og fjöru milli Fells og Breiðármerkur enn lýst á sama veg og því lýst yfir að mörk hreppanna tveggja væru jafnframt þau sömu. Skjal þetta var ekki áritað af öðrum um samþykki.

Afsal var gefið út 26. febrúar 1937 fyrir hálfri Breiðármörk og helmingi Breiðamerkurfjöru, þar sem sagði meðal annars: „Með því að jeg undirritaður

fyrirv. sýslumaður Björgvin Vigfússon á Efra-Hvoli, hefi síðan 1910, átölulaust af öllum, hirt afgjald af landi hálftrar Breiðumerkur í Hofshreppi í Austur-Skaftafellssýslu, eins og það var til forna, svo og afgjald af hálfri Breiðumerkurfjöru, sem er níuhundruð faðma tólfræð að lengd - frá ábúandanum Birni Pálssyni bónda á Kvískerjum, þá hefur það á síðastliðnu ári orðið að samkomulagi milli mín og hans, að hann skyldi eignast land þetta, ásamt hálfri Breiðumerkurfjöru með reka, fyrir 100 -eitthundrað- krónur“. Þeir, sem munu hafa leitt rétt sinn frá Birni Pálssyni, gáfu út 20. júní 2002 afsal fyrir sömu eignum til stefnda Kvískerja ehf.

Samkvæmt gögnum málsins var áðurgreindum landamerkjaskrá frá árinu 1922 þinglýst, svo og afsölunum frá 1937 og 2002, sem stefndi Kvísker ehf. reisir rétt sinn á. Af úrskurði óbyggðanefndar verður ráðið að fyrrnefndu afsali til Eyjólfssonar fyrir hlutum systurbarna hans í Breiðamerkurfjöru hafi verið þinglýst með athugasemd um eignarheimild fyrir hinu seldu. Einnig að afkomendur Eyjólfssonar og þeir, sem leitt hafa rétt sinn frá þeim, hafi á árunum 1933 til 1997 fengið þinglýst yfirlýsingum varðandi réttindi yfir Breiðamerkurfjöru og að einhverju leyti landi Breiðármerkur, svo og afsölum fyrir slíkum réttindum, en ýmist hafi þeim skjölum verið þinglýst með athugasemd um annmarka á eignarheimild eða án slíkrar athugasemdar. Gögn um þetta liggja að öðru leyti ekki fyrir í málinu. Stefndu í þessum þætti málsins, aðrir en Kvísker ehf., munu sem fyrr segir leiða rétt sinn frá Eyjólfssonum. Því hefur áfrýjandi ekki mótmælt sérstaklega, þótt engin gögn liggja fyrir í málinu því til stuðnings. Stefndu hafa jafnframt lagt fram gögn til staðfestingar því að þau séu skráð sem eigendur að Breiðamerkurfjöru hjá Fasteignamatari ríkisins.

Þegar heimildir um eignarréttindi að landi Breiðármerkur eru virtar liggur fyrir að jörðin var um langan aldur kirkjueign og laut hún forræði Skálholtsbiskups þegar hún var seld á árinu 1525. Við þá sölu var hluti fjöruréttinda, sem varðaði stærri reka, skilinn frá jörðinni og honum haldið eftir handa Skálholtsstól, en minni rekinn fylgdi jörðinni. Áður en jörðin fór í eyði 1698 hafði helmingur hennar orðið eign konungs, en um hinn helminginn var rætt sem bændaeign. Eignarhluti konungs er talinn hafa verið seldur 1836, en ekkert liggur fyrir um hver kunnir þá að hafa eignast hann. Frá miðri 19. öld eru heimildir um að helmingshluti í Breiðármörk hafi verið talinn fylgja Hofi og virðist sem ályktað hafi verið að sá hluti hafi áður verið konungseign. Í lögfestu fyrir Hof frá 1851 var þó aðeins rætt um réttindi yfir Breiðármörk í talningu ítaksréttinda. Með sátt, sem gerð var á árinu 1854 til lausnar ágreiningi, sem leiddi af þessari lögfestu, voru ákveðin mörk milli lands Breiðármerkur og jarðarinnar Fells í Suðursveit. Eftir gerð þessarar sáttar verða ekki séð nein merki þess að eigendur Hofa hafi haldið fram eignarrétti að landinu eða ítaksréttindum þar. Ekkert hefur verið fært fram í málinu um að eigendur Fells hafi með sátt þessari talið sig hafa eignast hluta í Breiðármörk úr hendi eigenda Hofa, enda gefa yngri heimildir ekki til kynna að þeir fyrrnefndu hafi komið fram eins og þeir væru eigendur landsins að hluta eða með öllu. Liggur því ekkert frekar fyrir í málinu um afdrif þess helmingshluta í landinu, sem mun hafa tilheyrt konungi til ársins 1836.

Á árinu 1857 keyptu eigendur Fells, séra Þorsteinn Einarsson og Gísli Þorsteinsson, stærri rekann af Skálholtskirkju. Leggja verður til grundvallar að Eyjólfur Runólfsson hafi síðan með löggerningum við afkomendur Þorsteins Einarssonar og Gísla Þorsteinssonar á síðasta áratug 19. aldar eignast stærri rekann, en ekkert liggur fyrir um að hann hafi með því öðlast önnur réttindi yfir landi Breiðármerkur, enda ljóst af bréfi Einars Gíslasonar 31. mars 1876 að viðleitni Gísla Þorsteinssonar til að kaupa slík réttindi nokkrum áratugum fyrir hafi engan árangur borið. Stefndu í þessum þætti málsins, aðrir en Kvísker ehf., rekja rétt sinn til Eyjólfssonar. Samkvæmt þessu geta þau ekki kallað til réttinda yfir landi Breiðármerkur í öðru en hluta Breiðamerkurfjöru, sem óumdeilt virðist vera í málinu að teljist svara til helmings hennar.

Stendur þá eftir hvað orðið hafi um réttindi yfir þeim helmingi Breiðármerkur, sem mun hafa verið talinn áfram bændaeygn eftir að hinn helmingurinn hafði fallið til konungs 1646. Í framhaldi af ráðstöfun stærri rekans frá Skálholtskirkju, þar sem Vilhjálmur Finsen land- og bæjarfógeti hafði komið fram af hálfu seljanda, greindi hann frá því í áðurnefndu bréfi til séra Þorsteins Einarssonar 6. september 1858 að hann gæti ekki gefið „þá allraminnstu upplýsingu“ um hverjir kunni að hafa átt helmingshluta í landinu á móti konungi, fyrir eða síðar. Svo sem áður segir var greint í jarðamati 1804-1805 að þessi helmingshluti væri í eigu Gísla Halldórssonar. Af fyrrgreindu bréfi Einars Gíslasonar 31. mars 1876 virðist ekki hafa þótt víst að Gísli hefði ekki síðar ráðstafað þessum hluta, en á hinn bóginn verður ráðið af bréfinu að afkomendur hans hafi enn talið sig eiga réttindi yfir landinu, sem rætt var um sem ítak. Ekkert liggur nánar fyrir um hverjir þessir afkomendur voru. Björgvin Vigfússon, sem gaf út fyrrgreint afsal til eiganda Kvískerja 26. febrúar 1937 fyrir hálfu landi Breiðármerkur og hálfri Breiðamerkurfjöru, mun hafa verið tengdasonur Einars Gíslasonar. Engin gögn liggja fyrir til stuðnings því að Björgvin hafi átt nokkur réttindi yfir hinu selda eða að eiginkona hans, sem stóð ekki að löggerningi þessum, hafi í þeim efnum getað staðið framar öðrum afkomendum Gísla Halldórssonar. Að því virtu er eignarheimild þessi, sem stefndi Kvísker ehf. rekur réttindi sín til, með öllu haldlaus. Vegna alls þessa verður ekki séð að nokkur geti lengur talið til beins eignarréttar yfir þessum helmingi Breiðármerkur, en ekkert liggur fyrir til stuðnings því að eigendur Kvískerja geti talist hafa farið með þau ráð yfir honum, sem leitt gætu til slíks réttar fyrir hefð. Áfrýjandi hefur á hinn bóginn ekki andmælt því að stefndi Kvísker ehf. og þeir, sem hann leiðir rétt sinn frá, hafi fullan hefðartíma haft nytjar af helmingi Breiðamerkurfjöru ásamt því að nýta land Breiðármerkur til beitar. Ber því að líta svo á að stefndi eigi slík afnotaréttindi af landinu, en ekkert liggur fyrir um að aðrir geti hafa unnið þar til slíkra réttinda.

Samkvæmt framansögðu og með vísan til 1. gr. laga nr. 58/1998 er land Breiðármerkur þjóðlenda, sem þó er háð réttindum stefnda Kvískerja ehf. til hefðbundinna nota af því sem beitarland, svo og réttindum allra stefndu í þessum þætti málsins yfir fjöru, sbr. 5. gr. sömu laga. Um afmörkun þjóðlendunnar fer samkvæmt því, sem greinir í dómsorði, en í ljósi þeirra

takmörkuðu afnotaréttinda, sem stefndu eru hér viðurkennd, er ekki ástæða til að tiltaka sérstaklega mörk hennar gagnvart þjóðlendu í jökli.“

B. Þau landslög sem eiga við

1. Lög um vernd eignarréttar

Í 72. gr. stjórnarskrár Lýðveldisins Íslands, nr. 33 frá 17. júní 1944, eins og henni var breytt hinn 5. júlí 1995, segir:

„Eignarrétturinn er friðhelgur. Engan má skylda til að láta af hendi eign sína nema almenningsþörf krefji. Þarf til þess lagafyrirmæli og komi fullt verð fyrir.

Með lögum má takmarka rétt erlendra aðila til að eiga fasteignaréttindi eða hlut í atvinnufyrirtæki hér á landi.“

2. Lög um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta

Í lögunum frá 1998 voru eftirfarandi ákvæði sem hér skipta máli:

1. gr.

„Í lögum þessum merkir:

Eignarland: Landsvæði sem er háð einkaeignarrétti þannig að eigandi landsins fer með öll venjuleg eignarráð þess innan þeirra marka sem lög segja til um á hverjum tíma.

Þjóðlenda: Landsvæði utan eignarlanda þó að einstaklingar eða lögaðilar kunni að eiga þar takmörkuð eignarréttindi.

Afréttur: Landsvæði utan byggðar sem að staðaldri hefur verið notað til sumarbeitar fyrir búfé.“

2. gr.

„Íslenska ríkið er eigandi lands og hvers konar landsréttinda og hlunninda í þjóðlendum sem ekki eru háð einkaeignarrétti.

Forsætisráðherra fer með málefni þjóðlendna sem ekki eru lögð til annarra ráðuneyta með lögum.“

5. gr.

„Þeir sem hafa nýtt land innan þjóðlendu sem afrétt fyrir búfénað eða haft þar önnur hefðbundin not sem afréttareign fylgja skulu halda þeim rétti í samræmi við ákvæði laga þar um.

Sama gildir um önnur réttindi sem maður færir sönnur á að hann eigi.“

7. gr.

„Hlutverk óbyggðanefndar skal vera:

a. Að kanna og skera úr um hvaða land telst til þjóðlendna og hver séu mörk þeirra og eignarlanda.

b. Að skera úr um mörk þess hluta þjóðlendu sem nýttur er sem afréttur.

c. Að úrskurða um eignarréttindi innan þjóðlendna.“

3. Lög um landamerki o. fl., nr. 41/1919 (lögin frá 1919)

Þau ákvæði laganna frá 1919 (sem komu í stað laga um landamerki o. fl. nr. 5/1882), sem hér skipta máli, eru með breytingum samkvæmt lögum nr. 92/1991 svohljóðandi:

2. gr.

„Eigandi lands eða fyrirsvarsaður skal gera glöggva skrá um landamerki, eins og hann veit þau réttust. Skal þar og getið ítaka og hlunninda í land það, svo og þeirra ítaka og hlunninda, er því landi fylgja í lönd annarra manna. Merkjalýsingu þessa skal hann sýna hverjum þeim, sem land á til móts við hann, eða fyrirsvarsmanni hans, svo og aðiljum ítaka og hlunninda samkvæmt framanskráðu. Rita skulu þeir samþykki sitt á merkjaskrá, nema þeir telji hana ranga, enda skal þess þá getið, ef einhver þeirra vill eigi samþykkja. Að þessu loknu skal merkjaskrá afhent hreppstjóra ásamt þinglýsingar- og stimpilgjaldi. Skal hann athuga, hvort allir aðilar hafi ritað á hana samþykki sitt, og geta þess í skránni. Hann skal þegar í stað senda sýslumanni skrána til þinglýsingar.

Nú hefir merkjaskrá verið löglega gerð og þinglesin áður en lög þessi koma til framkvæmdar, og þarf þá eigi að gera hana að nýju, enda séu merki þau glögg og ágreiningslaus, er þá voru sett.“

6. gr.

„Jafnskjótt sem lög þessi koma til framkvæmda skulu [sýslumenn], hver í sínu umdæmi, rannsaka það, hvort merkjaskrár þar hafi þinglýst verið. Nú kemur það í ljós, að merkjaskrár hefir eigi verið þinglýst eða að samþykki sumra aðilja vantar á þinglýsta merkjaskrá, og skal [sýslumaður] þá bjóða landeiganda, eða fyrirsvarsmanni hans, að gera merkjaskrá innan ákveðins tíma og að láta þinglýsa henni lögum þessum samkvæmt.

Sýslumenn og hreppstjórar skulu gefa því gætur að ákvæðum þessara laga um merkjagerð, merkjaskrár og viðhald merkja sé fylgt. Verði hreppstjóri var við misbrest í þeim efnum skal hann tilkynna það sýslumanni.

Nú berst sýslumanni tilkynning skv. 2. mgr., og skal hann þá kveðja þann eða þá sem eiga hlut að máli á sinn fund og beina því til þeirra að ráða bót á. Komi í ljós að ágreiningur sé um landamerki skal sýslumaður leita sátta um hann. Ef þau lönd, sem óvissa um landamerki varðar, standa á mörkum umdæma sýslumanna eða mörkin liggja um fleira en eitt umdæmi ákveður dómsmálaráðherra hvor eða hver þeirra gegni þessu starfi.“

KÆRAN

Kærendur kvörtuðu undan broti á 1. gr. samningsviðauka nr. 1 þar sem að með dómi Hæstaréttar frá 11. maí 2006 hefðu þeir á ólögmetan hátt

verið sviptir eignum sínum bóotalaust. Enn fremur báru þeir fyrir sig 14. gr. samningsins í tengslum við það ákvæði og 6. gr. samningsins.

LAGAATRÍÐI

A. Kæra um brot gegn 1. gr. samningsviðauka nr. 1.

Kærendur töldu að með dómi Hæstaréttar frá 11. maí 2006 hefði, andstætt 1. gr. viðauka nr. 1, verið komið í veg fyrir að þeir fengju að njóta eigna sinna í friði. Sú grein er svohljóðandi:

„Öllum mönnum og lögaðilum ber réttur til að njóta eigna sinna í friði. Skal engan svipta eign sinni, nema hagar almenningss þjóði og gætt sé ákvæða í lögum og almennra meginreglna þjóðaréttar.

Eigi skulu þó ákvæði undanfarandi málsgreinar á nokkurn hátt rýra réttindi ríkis til þess að fullnægja þeim lögum sem það telur nauðsynleg til þess að geta haft hönd í bagga um notkun eigna í samræmi við hagar almenningss eða til þess að tryggja greiðslu skatta eða annarra opinberra gjalda eða viðurlaga.“

1. Röksemdir kærenda

Kærendur sögðu það hafa verið óumdeilt að bæði Fjallsland og Breiðamerkurland hefðu verið numin að fornu, og að þannig hefði stofnast að þeim fullur einkaeignarréttur. Löndin hefðu yfirleitt verið nýtt í heild að því marki sem framkvæmanlegt var á hverjum tíma. Ekki skipti máli hvort nýtingu hefði verið hætt um tíma í heild sinni vegna ágangs jökla og jökuláa. Því mætti ætla að seint á níttjándu öld hefði möguleg nýting þess falist í beit, ásamt reka og öðrum strandréttindum. Öll gögn um eignarréttindi sem tilheyrðu býlum kærenda yrði að skýra í þessu ljósi.

Kærendur bentu á að hugtakið „eign“ í 1. mgr. 1. gr. hefði sjálfstæða merkingu, sem ekki væri háð formlegri flokkun í landslögum. Íslenska ríkið hefði hvað eftir annað umgengist hið umdeilda land sem einkaeign kærenda og fyrri eigenda Hofs og Breiðamerkur.

Hvað land Fjalls snertir bentu hinir níu fyrstnefndu kærendur á samkvæmt Jarðatali á Íslandi eftir Jón Johnsen, útgefnu 1847, hefði Fjall verið nefnt í jarðatalinu frá 1805 sem yfirgefin hjáleiga frá Hofi. Á bæinn Fjall hafi verið greinilega minnst í skrár fasteignamatsnefndar Austur-Skaftafellssýslu frá 1916. Á grundvelli mats hennar hefðu bæði fyrri eigendur Fjalls og hinir níu fyrstnefndu kærendur greitt skatta sína. Eins og áður var nefnt hefðu eigendur Hofs síðan lýst yfir eignarrétti sínum að Fjalli með lögfestu árið 1851, og hefði henni verið þinglýst án nokkurra andmæla. Eins og áður er getið hefði eignarrétti Hofs að Fjalli verið lýst yfir aftur í samningum við eigendur Fells 1854.

Um þann helming Breiðamerkurlands sem hinn tíundi kærandi taldi í sinni eigu tók hann fram að afsölum frá bæði 1937 og 2002 hefði verið þinglýst án athugasemda.

Í ljósi þess sem tekið hefur verið fram hér að ofan varðandi landamerki Fjalls og Breiðamerkur töldu kærendur að væntingar þeirra hvað snertir eignarrétt að landinu væru lögmætar og eðlilegar og byggðar á réttmætu trausti á skjöl með lagalegt gildi (þ.e. landamerkjaskrárnar frá 1922), sem hvíldu á lagalega traustum grunni og vörðuðu eignarrétt þeirra. Slíkar væntingar nytu verndar 1. greinar viðauka nr. 1 (sjá *Pine Valley Developments Ltd o. fl. gegn Írlandi*, dómur 29. nóvember 1991, Series A nr. 222, og *Stretch gegn Bretlandi*, nr. 44277/98, 24. júní 2003).

Auk þessa héldu kærendur því fram að íslenska ríkið hefði viðurkennt landamerkjabréfin um viðkomandi landareignir frá 1922, og aldrei dregið þau í efa fyrr en um leið og kröfur voru gerðar í árslok 2000 á grundvelli laganna frá 1998. Því töldu kærendur að í krafti atvika málsins í heild ættu þeir eignarrétt að verðmætum, sem nyti verndar 1. gr. viðauka nr. 1. Hvað þetta snertir bentu kærendur máli sínu til stuðnings á dóma dómstólsins í málunum *Beyeler gegn Ítalíu* [GC], nr. 33202/96, ECHR 2000-I; *fyrroverandi konungur Grikklands o. fl. gegn Grikklandi*, [GC], nr. 25701/94, ECHR 2000-XII, og *Papamichalopolous o. fl. gegn Grikklandi*, dómur 24. júní 1993, Series A nr. 260-B.

Kærendur lögðu áherslu á að þeir og fyrri eigendur umræddra jarða hefðu öldum saman nýtt hið umdeilda land á hvern þann hátt sem þeir hefðu talið raunhæfan á hverjum tíma, svo sem með því að beita þar fé og nýta sér reka og önnur strandréttindi. Engin önnur jörð hefði nokkurn tíma gert kröfu til landsins.

Til vara töldu kærendur sig hafa unnið eignarrétt fyrir hefð. Þeir bentu á að á þessu svæði hefði eignarréttur venjulega verið talinn ná frá fjöru að jökulsporði, eins og jökull lá á hverjum tíma. Í ljósi þess hversu lengi hið umdeilda land hefði verið setið, jafnvel án formlegrar eignarheimildar, hefði fullur hefðartími, bæði gagnvart íslenska ríkinu og þriðja manni, vissulega verið löngu liðinn er lögin frá 1998 gengu í gildi. Í þessu efni byggðu kærendur á málinu *Klaustrin helgu gegn Grikklandi*, dómur 9. desember 1994, Series A nr. 301-A.

Í ljósi ofangreindra sjónarmiða töldu fyrstnefndu níu og hinn tíundi kærandi að hið umdeilda land væri „eign“ þeirra í skilningi 1. gr. viðauka nr. 1.

Kærendur töldu enn fremur að með dómi Hæstaréttar hefði verið komið í veg fyrir að þeir fengju notið eigna sinna í friði. Með aðgerðum réttarins mætti líta svo á að þeir hefðu verið „sviptir eign sinni“ í skilningi annarrar setningar 1. mgr. 1. gr. viðauka nr. 1. Það hefði ekki verið réttlætt.

Kærendur héldu því fram að þessi aðgerð upfyllti ekki þær kröfur til lögmætis, sem gerðar eru í ákvæðinu. Í greinargerð með frumvarpi því sem varð að lögunum frá 1998, eina grundvelli hinna umdeildu aðgerða, hafi komið skýrt fram að löggjafinn hafði ekki í huga að svipta landeigendur

þeim eignarréttindum sem þeir höfðu öðlast og notið óáreittir öldum saman, með því að gera þeim að sýna fram á óslitna röð eignarheimilda frá landnámi, og leggja alla sönnunarbyrði um það á þá. Að auki uppfylltu lögin frá 1998 ekki skilyrði laga, því að þau brytu gegn þeim kröfum 72. gr. stjórnarskrárinnar að eign verði ekki tekin af eiganda nema almenningsþörf krefji og fullt verð komi fyrir.

Enn fremur gegndi taka eigna þeirra engum tilgangi sem þjónaði efnahagslegum þjóðarhagsmunum eða félagslegum hagsmunum.

Ekki hefði heldur með aðgerðinni verið gætt sanngjarns jafnvægis milli almennra hagsmuna samfélagsins og þess að grundvallarréttindi kæranda væru virt. Burtséð frá því að varnaraðili hefði ekki getað útskýrt hvernig taka lands þeirra þjónaði almannahagsmunum, þá hefði réttur þeirra til að njóta eigna sinna í friði verið skertur óhóflega.

2. Álit dómstólsins

Í öndverðu vill dómstóllinn geta þess, að þó að hæstiréttur landsins hafi álitnið kærundur hafa hefðað afnot sín af umræddum landskikum, þá taldi hann ekki sýnt fram á að þeir hefðu nokkurn tíma haft að þeim beina eignarheimild. Þar sem enginn einkaaðili annar hafði talið til slíks réttar yfir landinu bar enn fremur að líta svo á, samkvæmt lögunum frá 1998, að það væri ríkiseign. Að meginstefnu til laut umkvörtunarefni kæranda samkvæmt 1. gr. viðauka nr. 1 að því, að Hæstiréttur hefði neitað að viðurkenna þá sem eigendur að hinu umdeilda landi.

Verður því dómstóllinn fyrst að ákvarða hvort 1. gr. viðauka nr. 1 eigi við í því máli sem hér er til umfjöllunar. Hann tekur fram að ákvæðið verndar „eignir“, sem annað hvort geta verið „umráðaeignir“ eða eignir af öðru tagi, þar á meðal kröfur, sem kærandi getur haldið fram að hann eigi að minnsta kosti réttmæta væntingu um að eignarréttur hans sé viðurkenndur að. Hins vegar verndar það ekki rétt til að öðlast eignir (sjá *J.A. Pye (Oxford) Ltd og J.A. Pye (Oxford) Land Ltd gegn Bretlandi* [GC], nr. 44302/02, 61. lið, ECHR 2007-... *Kopecký gegn Slóvakíu* [GC] nr. 44912/98, 35. lið, ECHR 2004-IX). Þegar eign er í eðli sínu krafa má líta svo á að sá sem telur til hennar hafi „réttmætar væntingar“ ef nægilegur grundvöllur er fyrir henni í landslögum, til dæmis ef föst dómaframkvæmd innanlands staðfestir að eignin sé til (sjá *Anheuser-Busch Inc. gegn Portúgal* [GC], nr. 73049/01, 65. lið, ECHR 2007-..., og ofanefndan *Kopecký*, 52. lið). Ekki er hægt að líta svo á að lögmætar væntingar séu fyrir hendi þegar deilur standa um réttan skilning á landslögum og dómstólar innanlands hafna röksemdum kæranda (*Anheuser-Busch Inc.*, áður tilgreindur, sama stað, og *Kopecký*, áður tilgreindur, 50. liður). Þegar deila stendur um hvort kærandi njóti eignarréttar sem notið getur verndar 1. gr. viðauka nr. 1 verður dómstóllinn að ákvarða hver réttarstaða kæranda er (sjá *J.A. Pye (Oxford)*

Ltd og J.A. Pye (Oxford) Land Ltd, áður tilgreindur, sama stað, og *Beyeler gegn Ítalíu* [GC], nr. 33202/96, 99. liður, ECHR 2000-I).

Dómstóllinn veitir því athygli að umkvörtun kæranda laut bæði að skilyrðum laganna frá 1998 og beitingu íslenskra yfirvalda, einkum Hæstaréttar, á þeim lögum í máli þeirra.

Hvað hið fyrra varðar er þess að geta að óbyggðanefnd þeirri sem sett var á fót samkvæmt lögnum var veitt vald til að kanna og skera úr um hvaða land telst til þjóðlendna og hver séu mörk þeirra og eignarlanda (7. gr. laganna). Ólíkt þeirri stöðu sem var uppi samkvæmt hinum umdeildu landslögum í máli *Klaustranna helgu gegn Grikklandi*, dómi 9. desember 1994, Series A nr. 301-A, bls. 32, 58. lið), var því ekki fyrirfram lýst yfir, eða gefið í skyn, að íslenska ríkið nyti eignarréttar sem skert gæti eignarréttindi einkaaðila. Ekki var heldur ætlunin, eins og kærundur bentu á, að lög frá 1998 hefðu þau áhrif að land í einkaeign færðist í hendur ríkisins (sbr. sama, bls. 32-33, 61. liður).

Hvað hið síðara varðar, þ.e. beitingu Hæstaréttar á lögnum frá 1998 í máli kæranda, tekur dómstóllinn fram að í könnun sinni á tilkalli hinna fyrstnefndu níu kæranda til lands Fjalls og hins tíunda kæranda til lands Breiðamerkur athugaði rétturinn umfangsmikil gögn sem fyrir hann höfðu verið lögð, og rökstuddi athugun sína vandlega. Þar á meðal voru fornar heimildir allt til Landnámabókar (á 9. og 10. öld), allmargir máldagar frá miðöldum, sérstakar innfærslur í jarðabækur frá 17., 18. og 19. öld, lögfestu frá 1851 og sátt í deilumáli tengdu henni frá 1854, ýmis afsöl (frá 1670, 1857, 1891, 1937 og 2002 varðandi Breiðamörk), og landamerkjabréf frá 1922.

Um hið síðarnefnda fylgdi Hæstiréttur eigin fordæmi (dómi frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004), þar sem talið var að landamerkjabréf eitt sér nægði ekki til að sanna beinan eignarrétt að landi, þar sem landeigendum væri heimildarlaust að nota slík bréf til að víkka út eign sína. Taka má fram að varðandi eignarréttarkröfu annarra landeigenda að öðru landi taldi Hæstiréttur að landamerkjabréf styddist við nægileg gögn til að eignarréttur væri sannaður. Aftur á móti taldi hann í máli kæranda að svo væri ekki, þar sem ekki hefði verið nægilega sýnt fram á beinan eignarrétt að hinu umdeilda landi, og að gögn skorti til stuðnings þeirri staðhæfingu kæranda að þeir hefðu farið með vörslur og umráð landsins og unnið þannig að því beinan eignarrétt fyrir hefð.

Þrátt fyrir að Hæstiréttur hafi komist að annarri niðurstöðu varðandi hefð en óbyggðanefnd og héraðsdómur gerðu finnur dómstóllinn fyrir sitt leyti engin merki þess að þar hafi gætt geðþótta eða að niðurstaðan hafi verið andstæð þeim reglum landslaga sem við áttu (sjá *Anheuser-Busch Inc.*, sem áður var vitnað til, 83. lið, og *Malhous gegn Tékklandi* (ákv.), nr. 33071/96, ECHR 2000-XII). Ekki fellst dómstóllinn heldur á þá röksemd kæranda, sem færð var fram í tengslum við kærú þeirra er laut að 14. gr.

samningsins (sjá hér á eftir), um að óhófleg sönnunarbyrði hefði verið á þá lögð.

Að þessu virtu getur dómstóllinn ekki fallist á að kærundur hafi átt eignarrétt, sem var nægilega festur í sessi til að „réttmætar væntingar“ gætu tengst honum. Telur hann, varðandi kröfu þeirra til eignarréttar að hinu umdeilda landi, að þeir hafi ekki átt „eign“ í skilningi fyrstu setningu 1. gr. viðauka nr. 1. Sú trygging sem ákvæðið veitir á því ekki við í þessu máli (*Kopecký*, áður tilgreindur, 50. liður).

Af þessu leiðir að samkvæmt 3. mgr. 35. gr. samningsins verður að hafna kæru um brot á 1. gr. viðauka nr. 1, þar sem kæran er efnislega ósamrýmanleg ákvæðum samningsins (sjá *Malhous*, sem áður var vitnað til).

B. Kæra um brot á 14. gr. samningsins í tengslum við 1. gr. viðauka nr. 1

Kærundur kvörtuðu enn fremur undan því, að hin umdeildi dómur innanlands hefði falið í sér mismunun og þar með brotið gegn 14. gr. samningsins í tengslum við 1. gr. viðauka nr. 1. Væru þeir meðal tiltölulega fárra fasteignaeigenda á Íslandi sem ættu lönd að þjóðlendum eða almeningum. Lögin frá 1998 og kröfur fjármálaráðherra í kjölfar setningar þeirra, ásamt eftirfarandi túlkun laganna af hálfu óbyggðanefndar og íslenskra dómstóla hefði lagt á þá óhóflega sönnunarbyrði, umfram það sem krafist væri af öðrum fasteignaeigendum á Íslandi. Þrátt fyrir að greinargerð með lögunum frá 1998 hefði greinilega gefið til kynna að löggjafinn hefði ekki haft slíkt í hyggju, þá hefðu bæði óbyggðanefnd og dómstólar ætlast til þess af þeim að þeir sýndu fram á órofið eignarhald allt frá landnámsöld, og gert þeim að girða fyrir allan vafa í því efni. Þessi greinarmunur ætti sér engan skýran tilgang eða eðlilega réttlætingu, og fæli í sér mismunun.

Með hliðsjón af tiltækum gögnum dómstólsins og niðurstöðu hans hér á undan um kæru varðandi 1. gr. viðauka nr. 1, og jafnvel þótt gert væri ráð fyrir að deiluefnið félli undir þá grein, þá telur hann að kæra með vísan til þess ákvæðis og 14. gr. sameiginlega veiti enga vísbendingu um að brot hafi verið framið.

Af því leiðir að samkvæmt 3. og 4. mgr. 35. gr. samningsins verður að vísa þessum hluta kærunnar frá sem augljóslega illa grunduðum.

C. Kæra með vísan til 1. mgr. 6. gr. samningsins

Kærundur töldu sig einnig hafa orðið fyrir broti á 1. mgr. 6. gr. samningsins, sem í því er hér skiptir máli er svohljóðandi:

„Þegar kveða skal á um réttindi og skyldur manns að einkamálarétti ... skal hann eiga rétt til réttlátrar ... málsmeðferðar ... fyrir sjálfstæðum og óvillhóllum dómstóli.“

Kærendur héldu því fram að það hafi ekki aðeins verið óraunhæft að leggja á þá þá byrði að sýna fram á, í raun, óslitna röð eignarheimilda allt frá landnámsöld, heldur hafi það einnig brotið í bága við jafnrétti málsaðila. Slík sönnunarbyrði hefði aldrei verið lögð á varnaraðila málsins.

Um leið og dómstóllinn vísar til þeirrar niðurstöðu sem hér á undan var lýst skal þess á ný getið, að í þeim ákvæðum laganna frá 1998 sem beitt var í máli kæranda var því hvorki lýst yfir né það gefið í skyn, að íslenska ríkið ætti eignarréttindi sem sem hnekkt gætu eignarréttindum einkaaðila. Er Hæstiréttur leysti úr atvikum þessa máls á grundvelli þeirra ákvæða kannaði hann einnig gaumgæfilega þau skjöl sem kærendur höfðu lagt fram. Í athugun sinni tók hann einnig fyrir þá spurningu hvort þær landamerkjaskrár sem málið vörðuðu - gögn sem samkvæmt fordæmi réttarins gátu ekki ein sér veitt sönnun fyrir eignarrétti - væru nægilega studd öðrum gögnum til að sýna fram á eignarrétt í þessu tilviki. Ólíkt því sem um var að ræða í öðru máli landeigenda um annað land taldi Hæstiréttur að sönnun fyrir eignarrétti í þessu máli nyti ekki nægilegs stuðnings af öðrum gögnum. Þegar allar aðstæður eru virtar í heild finnur dómstóllinn enga vísbendingu um að Hæstiréttur hafi gengið lengra en dómstól aðildarríkis er venjulega heimilt þegar metið er hvaða gögn skuli komast að og hvaða máli þau skipta, og þegar ályktanir eru dregnar um málsatvik (sjá til dæmis *Söru Lind Eggertsdóttur gegn Íslandi*, nr. 31930/04, 44. lið, ECHR 2007-...; *Eskelinen o. fl. gegn Finnlandi*, [GC], nr. 43803/98, 31. lið, ECHR 2006-). Ekki hefur því neitt komið fram um brot gegn kröfum 6. gr. um sanngjarna málsmeðferð.

Af því leiðir að þessum hluta kærunnar ber einnig að vísa frá samkvæmt 3. og 4. mgr. 35. gr. samningsins sem augljóslega illa grunduðum.

Af ofangreindum ástæðum ákveður dómstóllinn samhljóða

Að kæran sé ótæk til meðferðar.

Lawrence Early
Ritari

Nicolas Bratza
Forseti